

International Journal of Social
Science Research
www.ijssr.net
ijssresearch@gmail.com
ISSN: 2146-8257

Adaptation of Civic Education Ideologies Scale to the Turk Culture: It's Reliability and Validity

Turgay Öntaş¹

Zonguldak Bulent Ecevit University, Faculty of Education, Department of Primary Education
ORCID: 0000-0003-2258-0862

Okan Çoban²

Republic of Turkey Ministry of National Education
ORCID: 0000-0002-6165-648x

Taner Atmaca³

Duzce University, Faculty of Education, Department of Primary Education
ORCID: 0000-0001-9157-3100

ABSTRACT

This research is an adaptation study for social studies teachers to develop a scale to determine their citizenship education ideologies. Data from the study was collected through Google Forms during the spring semester of the 2019-2020 academic year. A total of 1099 teachers whose staff is in the field of social studies participated in the research. However, the data from 49 teachers were removed from the data set before the analysis because they formed an extreme value. SPSS 21 was used for EFA and correlation analyses and AMOS was used for DFA. During the scale adaptation process, the linguistic compatibility of the scale was examined by foreign language experts and after it was found appropriate, the scale was applied to 1050 social studies teachers and their statistical analysis was carried out. As a result of the explanatory factor analysis, the total variance described was 50,403%. Factor loads of scale items were calculated between .444 and .802. It was observed that the ratio of chi-square to the degree of freedom was 4,815. Other fit indices were found to be as RMSEA=0.060, SRMR= 0.06, GFI= 0.89 NFI=.91 CFI=0.90 and IFI=0.90. The Cronbach Alpha coefficient obtained in the reliability study of the scale was calculated as 0.883. As a result of the studies, the 28-item scale consisting of three dimensions, adapted to Turkish, has been proven to be a measurement tool for determining the conservative, liberal and critical citizenship education understanding of social studies teachers.

ARTICLE INFO

Key Words: Ideology, civic education scale, social studies

Received: 19.04.2020
Published online:
11.06.2020

¹ Corresponding author: Turgay ÖNTAŞ
Dr.

turgayontas@gmail.com
05333951746

² ocoban06@gmail.com

³ taneratmaca@duzce.edu.tr

Extended Summary

Purpose

The concept of ideology, like many social science fields, is a difficult concept to understand. Making pejorative, tautological and shibboleth statements on the concept of ideology increases the difficulty of understanding the concept and its importance (Eagleton, 2011; Öntaş, 2016). There are many conceptualizations about the relationship of the concept of ideology to citizenship education (Castro, 2014; Knight-Abowitz & Harnish, 2006; Knowles & Castro, 2019). Both concepts of ideology and citizenship are associated with many of the fields of social science. Therefore, the areas where ideology conceptualizations are concentrated span from political science to psychology and educational science. Besides these, the finding of theses about the end of ideology makes the concept more complex (Bell, 2013).

Citizenship is a concept with philosophical, psychological and social foundations (Yiğit, 2019). It has become one of the concepts discussed in relation to many areas from the 20th century (Güven, 2010). Citizenship has been commemorated for many years by loyalty, obedience and patriotism (Carr, 1991). Looking at the historical background of citizenship education has also revealed characteristics such as obedience-centered citizen raising, nation-building, and teaching individuals' relationship with the state (Yildirim, 2019). Citizenship is a concept that encompasses the majority of people rather than the limited rights granted to certain individuals (Kaya, 2005). Citizenship education is also an issue that concerns all individuals and citizens in the country (Alkin, 2007). Citizen is a concept associated with the state (Ekici, 2018). It is also associated with finding the courage to use one's mind, which is also the basis of Enlightenment Period thought (Gündüz & Gündüz, 2007). The concept also has features such as granting membership status within a democracy, gaining an identity, establishing a set of values, participating in political life and gaining knowledge and understanding about the processes of governance (Abowitz & Harnish, 2006).

The effective citizen believes in democracy, understands the importance of the homeland and carries the qualities of sacrificing himself to protect his homeland against all dangers (Safran, 2011). However, the social, economic and political conditions of each country differ in building an identity as citizens (Güven, 2010; Zaman, 2006). There is a close relationship between social studies course and ideology. Social science approaches are divided into three as social studies as social science, social studies as reflective learning, and social studies as citizenship transmission (Barr, Barth & Shermis, 2013). Social studies as citizenship transmission aim to acquire "national" or "democratic" values (Bektaş-Öztaşkin, 2016). The theme of social studies, especially as citizenship transmission, can be linked to the ideological transmission (Knowles & Castro, 2019). Citizenship education is provided in a social studies course or as an independent course. The social studies course includes an area of "effective citizenship" learning. There are ideological discourses and texts reflected in the social studies course content (Chapell, 2010; DeLeon, 2008). There are different classifications of the ideological dimension of citizenship education (Castro, 2013). Knight-Abowitz & Harnish (2006) mention three types of citizenship. These are republican, liberal and critical citizenship. Alviar-Martini (2010) states that there are two dominant discourses of citizenship education. While republican and liberal citizenship are the dominant two discourses, it also considers critical and transnational discourses as alternatives. In this scale adaptation work, conservative, liberal and critical citizenship education ideology is included.

Method

This research is an adaptation study for social studies teachers to develop a scale to determine their citizenship education ideologies. The measurement tool developed by Knowles (2018;2019) has been adapted into Turkish with the approval of the researcher. In this context, the scale of citizenship education ideologies has been adapted to Turkish by adhering to the original. The study data were collected through Google Forms during the spring semester of the 2019-2020 academic year. A total of 1099 teachers in the field of social studies participated in the research. However, the data from 49 teachers were removed from the data set before the analysis because they formed an extreme value. Before the citizenship education ideologies scale was developed, researchers primarily conducted literature surveys and created a scale-appropriate item pool over three basic dimensions. In the item pool formed by the researchers, 5 (strongly agree), 4 (agree), 3(undecided), 2 (disagree) and 1 (strongly disagree) were determined according to the 5 point Likert type. After these operations, validity and reliability studies were started. Scope, appearance and structure validity were examined for validity studies of the scale. Academicians from the field of Social Studies, Geography, History and Classroom teaching have been reached (4 academicians in total) as experts who the scale will be presented for scope and face validity. The data set was divided into two for EFA and DFA. The data of the first 575 teachers for EFA and the last 575 teachers for DFA were used. SPSS 21 was used for EFA and correlation analyses and AMOS was used for DFA.

Results

To test the structural validity of the Citizenship Education ideology scale, data from 1050 teachers were first divided into two and item analyses were conducted on 575 people. The total correlations of 32 items in the pool were first examined and no items with a correlation value below 0.30 (Tavşancıl, 2006) were found. But 11, 12, 31, 32nd items were found to be loaded into each other in multiple factors with a range of less than 0.10 and were excluded from the analysis because these items were overlapped. The 28 items of the scale were analyzed with the number of factors three, and varimax (25) rotation was performed. At the end of EFA, the scale was formed in a structure of 28 items and four factors. After the item analysis of the Citizenship Education Ideology Scale was finished, Exploratory Factor Analysis (EFA) was conducted on the items. Here, the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) sample adequacy coefficient was .92 and Bartlett's Sphericity test ($\chi^2=13226,115$ $p=.000$) coefficient was found to be significant in the .00 level. The KMO coefficient provides information about whether the data matrix is suitable for factor analysis and the suitability of the data structure for factor extraction (Büyüköztürk, 2010). If the KMO value is at .90's, it's perfect, it is very good if it is at .80's and it is low if it is under .50 (Tavşancıl, 2006). These values indicate that the number of samples is sufficient and that the data structure is appropriate to factorize. Varimax rotation, one of the vertical rotation techniques, was used on the data during factor analysis as it is theoretically predicted that the scale consists of more than one dimension (Field, 2005; Şencan, 2005). When EFA was performed, it was paid attention to find that the factor load of each substance was over .40 and at least.10 among the factor load value in different factors (Buyukozturk, 2010) and communalities values were over .30 (Field, 2005). The first factor Conservative accounts for 29,277% of the total variance, the second factor Liberal for 14,232% of the total variance, and the third factor Critical for 6,894% of the total variance. The 3 factors identified in the explanatory factor analysis explained 50,403% of the total variance, which is a valid ratio for Social Sciences (Büyüköztürk, 2010; Tavşancıl, 2006). Cronbach's Alpha value for the reliability of the Citizenship Education Ideology Scale

has been calculated. The total internal consistency coefficient for the 28 items of the scale was calculated as 0.883. Cronbach's Alpha value, the internal consistency coefficient of the CON factor, was 0.849; the LIB factor was 0.873, and the CR factor was 0.863. The fact that there is more than 0.60 across the scale of citizenship education ideology and in sub-factors provides evidence for reliability.

Conclusion and Implications

This research aims to realize the adaptation of the scale of citizenship education ideologies developed by Knowles (2018; 2019) and Knowles and Castro (2019) into Turkish. The findings from the validity and reliability studies of the Citizenship education ideologies scale show that the citizenship education ideologies scale can be used to measure social studies teachers' citizenship education ideologies in a valid and reliable way to determine them. When the results of the original EFA-exploratory factor analysis are examined, the loading values of the items are between .50 and .639 in the sub-dimension of conservative citizenship; between .488 and .604 in the lower dimension of liberal citizenship, and between .490 and .792 in the lower dimension of critical citizenship. The variance values described are 29% in the conservative citizenship sub-dimension; 12.20% in the liberal citizenship sub-dimension; and in the critical citizenship sub-dimension it was seen as 58.7%. The RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) value, a measure of approximate alignment in the main mass as a result of confirmatory factor analysis (CFA). 052, the goodness of fit index SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) .064 and CFI (Comparative Fit Index), which makes the difference from the absence model of the established model assuming that there is no relationship between the variables have been found as .918. And the Cronbach alpha value is .893. The Cronbach alpha value of the Conservatism citizenship ideology sub-dimension is .838, .818 in the Liberal citizenship ideology sub-scale, while .893 in the critical citizenship ideology sub-scale.

During the scale adaptation process, the linguistic compatibility of the scale was examined by foreign language experts and after it was found appropriate, the scale was applied to 1050 social studies teachers and their statistical analysis was carried out. As a result of the explanatory factor analysis, the total variance described was 50,403%. Factor loads of scale items were calculated between .444 and .802. It was observed that the ratio of chi-square to the degree of freedom was 4,815. Other fit indices were found as RMSEA=0.060, SRMR=0.06, GFI= 0.89 NFI=.91 CFI=0.90 and IFI=0.90. The Cronbach Alpha coefficient obtained in the reliability study of the scale was calculated as 0.883. As a result of the studies, the 28-item scale consisting of three dimensions, adapted to Turkish, has been proven to be a measurement tool for determining the conservative, liberal and critical citizenship education understanding of social studies teachers.

Vatandaşlık Eğitimi İdeolojileri Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması

Turgay Öntaş¹

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

ORCID: 0000-0003-2258-0862

Okan Çoban²

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID: 0000-0002-6165-648x

Taner Atmaca³

Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

ORCID: 0000-0001-9157-3100

ÖZET

MAKALE BİLGİSİ

Bu araştırma sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık eğitim ideolojilerini belirleyecek bir ölçek geliştirme amacıyla yapılan uyarlama çalışmasıdır. Araştırmanın verileri, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Google Forms aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmaya kadrosu sosyal bilgiler alanında olan toplamda 1099 öğretmen katılmıştır. Ancak 49 öğretmenden alınan veriler uç değer oluşturduğundan dolayı veri setinden analizden önce çıkartılmıştır. AFA ve korelasyon analizleri için SPSS 21, DFA içinse AMOS kullanılmıştır. Ölçek uyarlama sürecinde ölçeğin dilsel uyumluluğu yabancı dil uzmanları tarafından incelenerek uygun bulunduktan sonra ölçek 1050 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanarak istatistiksel analizleri gerçekleştirilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda toplam açıklanan varyansın % 50,403 olduğu görülmektedir. Ölçek maddelerinin faktör yükleri .444 ile .802 arasında hesaplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indeksleri incelendiğinde ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranının 4,815 olduğu görülmüştür. Diğer uyum indeksleri ise RMSEA= 0,060, SRMR=0,06, GFI= 0.89 NFI= .91, CFI=0.90 ve IFI=0.90 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında elde edilen Cronbach alfa katsayısı 0.883 olarak hesaplanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Türkçeye uyarlanan 28 maddelik ölçek, üç boyuttan oluşarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin muhafazakâr, liberal ve eleştirel vatandaşlık eğitimi anlayışlarını belirlemeye yönelik bir ölçme aracı olduğu kanıtlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: İdeoloji, vatandaşlık eğitimi ölçeği, sosyal bilgiler

Alınma

Tarihi:19.04.2020

Çevrimiçi yayınlanma

tarihi: 11.06.2020

¹ Sorumlu Yazar: Turgay ÖNTAŞ

Dr.

turgayontas@gmail.com

05333951746

² ocoban06@gmail.com

³ taneratmaca@duzce.edu.tr

Giriş

İdeoloji kavramı pek çok sosyal bilim alanına ait kavram gibi üzerinde anlaşılması zor bir kavramdır. İdeoloji kavramına yönelik pejoratif, totolojik ve sloganik ifadelerde bulunulması kavramın anlaşılabilirliği ve önemini anlamaya dair zorluğu arttırıcı bir durum oluşturur (Eagleton, 2011; Öntaş, 2016). Bunların yanında ideolojinin sonunun geldiğine dair tezlerin de bulunması kavramın anlaşılmasını daha çetrefilli bir hale getirmektedir (Bell, 2013).

İdeoloji kavramının vatandaşlık eğitimiyle ilişkisine dair pek çok kavramsallaştırma bulunmaktadır (Castro, 2014; Knight-Abowitz & Harnish, 2006; Knowles & Castro, 2019). Eatwell (1993) siyasal düşünce; inançlar ve normlar; dil, sembol ve mitler ile seçkin gücü olarak dört farklı bağlamda ideoloji kavramını açıklamaya çalışmıştır. Dijk (2019) biliş, toplum ve söylem; Maynard (2013) ise kavramsal, söylemsel ve nicel yaklaşımlar olmak üzere üçe ayırmıştır. İdeolojilerin işleyiş mekanizmaları da meşrulaştırma, gizleme, birleştirme, parçalama ve şeyleştirme (doğallaştırma, sonsuzlaştırma ve edilginleştirme) aşamaları ile ilişkilendirilmektedir (Varol, 2016). Hem ideoloji hem de vatandaşlık kavramları sosyal bilim alanlarının birçoğu ile ilişkilidir. Dolayısıyla ideoloji kavramsallaştırmalarının yoğunlaştığı alanlar siyaset biliminden, psikolojiye ve eğitim bilimine kadar yayılım göstermektedir.

İdeoloji kavramı tarihsel olarak Francis Bacon, Adrien Helvétius, Dietrich Holbach, Destutt de Tracy ve Napoléon Bonaparte kadar gitmektedir (Mardin, 2012; Özbek, 2011). Marksist gelenek ve Marksist olmayan gelenek tarafından da farklı tanımlanmakla birlikte (McClellan, 2012) günümüzde sosyal bilimsel bağlamda ideoloji “*belli bir türde örgütlenmiş siyasal eyleme temel sağlayan ve belli bir tutarlılığa sahip fikirler seti*” olarak tanımlanabilir (Heywood, 2012:41). İdeoloji kavramına yönelik olumsuz kullanım yaygın olmakla birlikte ideolojiler eğitime politika geliştirme sürecinde etki eder (Öntaş, 2014a). Siyasal kültürle yakından ilişkisi olan ideolojilerin, eğitim ile ilişkisinde devlet ideolojisine uygun ve uyumlu insanın yetiştirilmesi önemlidir. Bu süreç kendi içerisinde zorluklar ve zorunluluklar getirmektedir (Öntaş, 2014b). Okulların da vatandaşlık eğitiminin çıktıları bağlamında demokratik kültürün öğretilmesi hususunda etkili olduğu bilinmektedir (Gainous ve Martens, 2016).

İdeolojilerin eğitimle ilişkisi özellikle okulların resmi müfredatlarını meydana getiren bilgi, beceri ve yeteneklerin belirlenmesinde önemli bir belirleyici rol üstlenmesiyle daha çok görülmektedir (Jenks, 1993). Althusser’e (1994) göre de devletin ideolojik aygıtları içerisinde eğitim ve öğretim yer alır. Teknik kontrol gücünü müfredata müdahil olmasıyla (Carlson, 2006) elinde bulunduran ideolojilerin eğitim alanına yansımaları ile ilgili eğitim ideolojisi olarak ifade edilebilecek pek çok tasnif yer alır (Öntaş, 2014c). İdeolojik analizlerin eğitim alanında yapılmasına ilişkin tasnifler bilgi teorisi, içeriği ve yapısı; öğrenme teorisi ve öğrenenin rolü; öğretim teorisi ve öğretmenin rolü; öğrenme için uygun kaynakların teorisi; öğrenme durumlarının organizasyonun teorisi ve değerlendirme teorisi olarak analiz boyutlarına ayrılabilir (Meighan & Brown, 2012). İdeolojinin öğretmenlerin öğretim uygulamalarına, öğretimsel pratiklerine ve sınıf içi uygulamalarına etkisi olduğuna dair görüşler bulunmaktadır (Knowles, 2018). Öğrencilerin demokratik bir toplumda nasıl davranacaklarına dair içerikler hususunda öğretmenlerin nasıl tutumlar izledikleri ideolojik perspektiflerine ilişkin bilgiler vermektedir. İdeolojinin siyaset bilimi ile ilişkisi bağlamında vatandaşlık, vatandaşlık eğitimi, vatandaşlık eğitiminin öğrenme alanları olarak içeriğinde yer aldığı sosyal bilgiler dersine değinilecektir.

Vatandaşlık felsefi, psikolojik ve sosyal temelleri olan bir kavramdır (Yiğit, 2019). 20. yüzyıldan itibaren pek çok alanla ilişkili olarak tartışılan kavramlardan biri haline gelmiştir (Güven, 2010). Vatandaşlık kavramı uzun yıllar boyunca sadakat, itaat ve vatanserverlik kavramları ile iç içe olacak şekilde literatürde yer almıştır (Carr, 1991). Vatandaşlık eğitiminin tarihsel arka planına bakıldığında da itaat merkezli vatandaş yetiştirme, ulus inşa etme ve bireylerin devletle ilişkisini öğretme gibi özellikleri ortaya çıkmıştır (Yıldırım, 2019). Vatandaşlık belirli bireylere verilen sınırlı haklardan ziyade insanların çoğunluğunu kapsayan bir kavramdır (Kaya, 2005). Vatandaşlık eğitimi de ülkedeki bütün bireyleri ve vatandaşları ilgilendiren bir konudur (Alkin, 2007). Vatandaş, devlet ile ilişkili bir kavramdır (Ekici, 2018). Ayrıca Aydınlanma Dönemi düşüncesinin temeli de olan insanın kendi aklını kullanma cesaretini kendinde bulmasıyla da ilişkilidir (Gündüz & Gündüz, 2007). Kavramın demokrasi içerisinde üyelik statüsü verme, kimlik kazandırma, değerler kümesi oluşturma, siyasal yaşama katılma ve yönetim süreçleri hakkında bilgi ve anlayış kazandırmak gibi özellikleri de bulunmaktadır (Abowitz & Harnish, 2006). Etkili vatandaş demokrasiye inanmış, vatanın önemini anlamış ve vatanını bütün tehlikelere karşı korumada kendini feda etmek gibi nitelikleri taşır (Safran, 2011). Bununla birlikte her ülkenin sosyal, ekonomik ve politik koşulları vatandaş olarak kimlik inşa etmede farklılık gösterir (Güven, 2010; Zaman, 2006).

Vatandaşlık eğitimi küreselleşen dünyada her geçen gün önemini arttırmaktadır. Vatandaşlık eğitimi “vatandaşlık ile ilgili eğitim”, “vatandaşlık yoluyla eğitim” ve “vatandaşlık için eğitim” olarak (Kerr, 1999) birçok ülkede hem okul içinde hem de okul dışındaki etkinlikleri kapsayan bir yapıdadır (Bakioğlu & Kurt, 2009; Egüz, 2019). Siyasal okuryazarlık, hak, sorumluluk, özgürlük, demokratik kültür ve yansıtıcı kararlar almaları için gerekli olan bilgi, tutum ve becerileri kazandırmayla ilerleyen dönemlerdeki rol ve sorumluluklarının üstesinden gelmeyi amaçlar (Banks, 2007; Elkatmış, 2013; Ersoy, 2014; Kerr, 1999; Yılmaz, 2013). Vatandaşlık eğitimi ayrıca kişilere güven duygusu ve ahlaki yönde gelişim inşa ederek sorumluluk duygusu kazandırmayı da hedefler (Osler & Starkey, 2001). Politik bir metin olarak Sosyal Bilgiler dersinin vatandaşlık eğitiminde önemli bir rolü olduğu bilinmektedir (Heater, 2007; Şiraz, 2020).

Sosyal bilgiler dersi ile ideoloji arasında yakından bir ilişki bulunmaktadır. Sosyal bilim yaklaşımları; sosyal bilim olarak sosyal bilgiler, yansıtıcı öğrenme olarak sosyal bilgiler ve vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Barr, Barth & Shermis, 2013). Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler “milli” veya “demokratik” değerlerin kazandırılmasını amaçlar (Bektaş-Öztaşkın, 2016). Özellikle vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler teması alanla ideolojik aktarım ile bağlantılandırılabilir (Knowles & Castro, 2019). Vatandaşlık eğitimi sosyal bilgiler dersi içerisinde ya da bağımsız bir ders olarak verilmektedir. Sosyal bilgiler dersi içerisinde “etkin vatandaşlık” öğrenme alanı bulunmaktadır. Sosyal bilgiler ders içeriklerine yansıyan ideolojik söylemler ve metinler bulunmaktadır (Chapell, 2010; DeLeon, 2008). Vatandaşlık eğitiminin ideolojik boyutuna dair farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır (Castro, 2013). Knight-Abowitz ve Harnish (2006) üç tip vatandaşlıktan söz etmektedir. Bunlar cumhuriyetçi vatandaşlık, liberal vatandaşlık ve eleştirel vatandaşlıktır. Alviar-Martini (2010) öne çıkan iki vatandaşlık eğitimi söyleminin bulunduğunu belirtmektedir. Cumhuriyetçi ve liberal vatandaşlık daha çok öne çıkan iki söylem iken eleştirel ve uluslararası söylemlerinin de geri planda kaldığını dile getirmektedir.

Bu ölçek uyarlama çalışmasında ideoloji kavramının üçe ayrılarak yapılmıştır: Muhafazakâr, Liberal ve Eleştirel Vatandaşlık ideolojileri. Muhafazakârlık ideolojisinin temel kavramları gelenek, beşeri eksiklik, organik toplum, mülkiyet, hiyerarşi ve otoritedir (Heywood, 2014). Gelenek zamana karşı varlığını sürdürebilmiş değerlere, uygulamalara ve kurumlara vurgu

yapar. Beşeri eksiklik insanın özünde hem eksik hem de mükemmelleştirilemeyeceğidir. Muhafazakârlar toplumu birer organizma olarak görürken toplumun doğası gereği de hiyerarşik ve otoriteye bağımlı olduğunu savunurlar. Muhafazakâr ideolojinin iki temel özelliği denenmemiş buluşlara güvensizlik ve geleneksel çevreye güvendir (Güler, 2009). Muhafazakâr vatandaşlıkta eğitimin rolü toplumda hali hazırda olan toplumsal kalıpların ve milliyetçilik duygularının teşvik edilerek serbest piyasa ekonomisinin savunulması amaçlanmaktadır. Tarihsel akla, irfana ve bilgeliğe, alışılmış geleneksel bilgiye ve politik pragmatizme de önem vermektedir (Knowles, 2018; Knowles & Castro, 2019). Muhafazakâr vatandaşlık eğitimi ulus devlet geleneğine ve onun sembollerine (örneğin vatanseverlik, hukuk kuralları ve vatandaşlık görevleri) bağlılığı teşvik eder. Sosyal bilgiler dersinin muhafazakâr rolleri bulunmaktadır (Leming, 1992). Muhafazakâr vatandaş eğitimi vatandaşlık okuryazarlığı, serbest pazar ve anayasa ve devletin işlevlerine yönelik tespit edilen vatandaşlık bilgisi temelli ana yapıya oryantasyonuna ihtiyaç duyar.

Liberalizm ideolojisinin temel kavramları birey, özgürlük, akıl, adalet, hoşgörü ve farklılıktır (Heywood, 2014). Liberalizmin bireyi öne çıkararak, soya dayandırılan statüye ve ayrıcalıklara karşı çıkararak fırsat eşitliğini savunması da ideolojinin ana özellikleri arasındadır (Berktaş, 2009). Liberal vatandaşlık eğitimi perspektifinde ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin politik eşitsizliklere yol açtığı belirtilmektedir. Liberal vatandaşlık eğitimi iki ana amaca hizmet etmektedir. Bunlardan ilki rekabetçi demokrasi (competitive democracy) toplumda güçlendirmek ve karar alma süreçlerine bütün vatandaşların dâhil edileceği demokratik bir süreci “ortak iyi”de buluşturmadır (Knowles, 2018; Knowles & Castro, 2019). Liberal vatandaşlığın çoğulculuk bakış açısını teşvik ederek yaşamın farklı yerlerinde bireysel hakları vurgular. Liberal vatandaşlık eğitim programı toplumun gelişmesi için demokrasi ve yurttaşlık kurumlarına katılımı arttırmayı destekler.

Eleştirel vatandaşlık, eleştirel teori ve pedagoji ile karıştırılan bir kavramdır (Johnson & Morris, 2010; 2012). Eleştirel vatandaşlık eğitiminin varsayımı demokrasinin varlığının eksik ya da yetersiz olduğudur (Knowles, 2018; Knowles & Castro, 2019). Eleştirel vatandaşlık, çok kültürlü vatandaşlık ile bağlantılıdır (Castro, 2013). Eleştirel vatandaşlık, eleştirel sorgulamalar yaparak ve eylemlerin farkında olarak farklı toplulukların bir arada demokratik biçimde yaşamalarına yönelik farkındalığın artırılmasını savunur. Eleştirel çok kültürlü vatandaşlığın üç temel düşüncesi vardır: Demokrasi retoriği ile gerçek demokrasi arasındaki açıklığa ve farka ilişkin meydan okuma; eleştirel yansıtma (critical reflection) ve bilinci destekleme (promoting) ile kolektif eylemi teşvik etme (Castro, 2014). Eleştirel vatandaşlık ideolojisi kimlik temelli toplumlar içerisindeki çeşitli grupların sistematik baskılarının insan özgürlüğünün sınırlarına odaklanır. Eleştirel vatandaşlık eğitimi geleneksel vatandaşlık bilgisinden tarihin eleştirisi, analizi ve değerlendirmesi ve modern toplumun sosyal adalete yönelik sistemik değişimler olduğu sıralarda çoklu perspektif ile yapılandırılır.

Yöntem

Bu araştırma sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık eğitim ideolojilerini belirleyecek ölçek geliştirmek amacıyla yapılan bir uyarlama çalışmasıdır. Knowles (2019) tarafından geliştirilen ölçek [Ideology in the Schools: Developing the Teacher's Civic Education Ideology Scale within the United States], araştırmacının onayı ile Türkçeye uyarlanmıştır. Bu kapsamda vatandaşlık eğitim ideolojileri ölçeği Türkçe formu orijinaline bağlı kalınarak uyarlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın verileri, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Google Forms aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmaya kadrosu sosyal bilgiler alanında olan toplamda 1099 öğretmen katılmıştır. Ancak 49 öğretmenden alınan veriler uç değer oluşturduğundan dolayı veri setinden analizden önce çıkartılmıştır. Çalışma grubunu meydana getiren öğretmenlerin 713'ü (%67,9) Sosyal Bilgiler öğretmeni, 176'sı (%16,8) Tarih öğretmeni, 77'si (%7,3) Coğrafya öğretmeni ve 84'ü (%8,0) Sınıf Öğretmenidir. Katılımcıların 191'i (%18,2) 1-5 yıl arası, 286'sı (n=%27,2) 6-10 yıl arası, 178'i (n=%17,0) 11-15 yıl arası, 168'i (n=%16,0) 16-20 yıl ve 227'si (n=%21,6) 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahiptir. Katılımcıların 948'i (n=%90,3) lisans düzeyinde eğitilmiş iken 102'si (%9,7) lisansüstü düzeyde eğitime sahiptir. Katılımcıların 565'i (n=%53,8) erkek, 485'i (%46,2) kadın öğretmendir. Çalışma grubunun belirlenmesinde temel ölçüt olarak Sosyal Bilgiler dersi vermesi aranmıştır. Bu bağlamda branşı gereği çeşitli kademelerde Sosyal Bilgiler derslerine giren dört temel branştan öğretmenlerden veriler elde edilmiştir.

İşlem

Vatandaşlık eğitim ideolojileri ölçeği uyarlamadan önce araştırmacılar öncelikle literatür taraması gerçekleştirmişler ve üç temel boyut üzerinden yapılan ölçeğe uygun madde havuzu oluşturmuşlardır. İngilizceden Türkçeye yapılan çevirinin niteliği için de İngiliz Dili Edebiyatı alanında uzman bir akademisyenden görüş alınmıştır. Araştırmacıların oluşturduğu madde havuzunda 5'li Likert tipi derecelendirmeye uygun şekilde 5 (Tamamen katılıyorum), 4 (Katılıyorum), 3 (Kararsızım), 2 (Katılmıyorum) ve 1 (Hiç Katılmıyorum) şeklinde belirlenmiştir. Bu işlemlerin ardından geçerlik güvenirlik çalışmalarına geçilmiştir. Ölçeğin geçerlik çalışmaları için kapsam, görünüş ve yapı geçerliğine bakılmıştır. Kapsam ve görünüş geçerliği için ölçeğin sunulacağı uzmanlar olarak Sosyal Bilgiler, Coğrafya, Tarih ve Sınıf Öğretmenliği alanından akademisyenlere ulaşılmıştır (Toplamda 4 akademisyen). Ulaşılan akademisyenler madde havuzunda bulunan 32 maddede toplamda 6 madde üzerinde değişiklik yapılmasını önermişlerdir. Bu öneriler doğrultusunda 6 madde üzerinde de anlaşılabilirliği kolaylaştırmak için ifade değişikliğine gidilmiştir. Ölçeğin kapsam ve görünüş geçerliliğinden sonra toplamda orijinalindeki gibi 32 madde havuzda kalmıştır. Bu işlemlerden sonra ölçeğin yapı geçerliği ve güvenirlik çalışmalarına geçilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğinde öncelikle açımlayıcı faktör analizi (AFA) ile yapısı incelenmiş ve bu yapıyı doğrulamak içinse doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Ölçek toplamda 1099 öğretmen tarafından doldurulmuş ancak 49 öğretmenden alınan veriler uç değerler barındırmasından dolayı işlem dışına alınmıştır. Şu durumda toplamda %95,54'lük (n=1050) örneklem grubunun verileri üzerinden işlemler yapılmıştır. Veri seti AFA ve DFA için tam ortadan bölünmüştür. AFA için ilk 575 öğretmenin, DFA içinse son 575 öğretmenin verileri kullanılmıştır. AFA ve korelasyon analizleri için SPSS 21, DFA içinse AMOS kullanılmıştır.

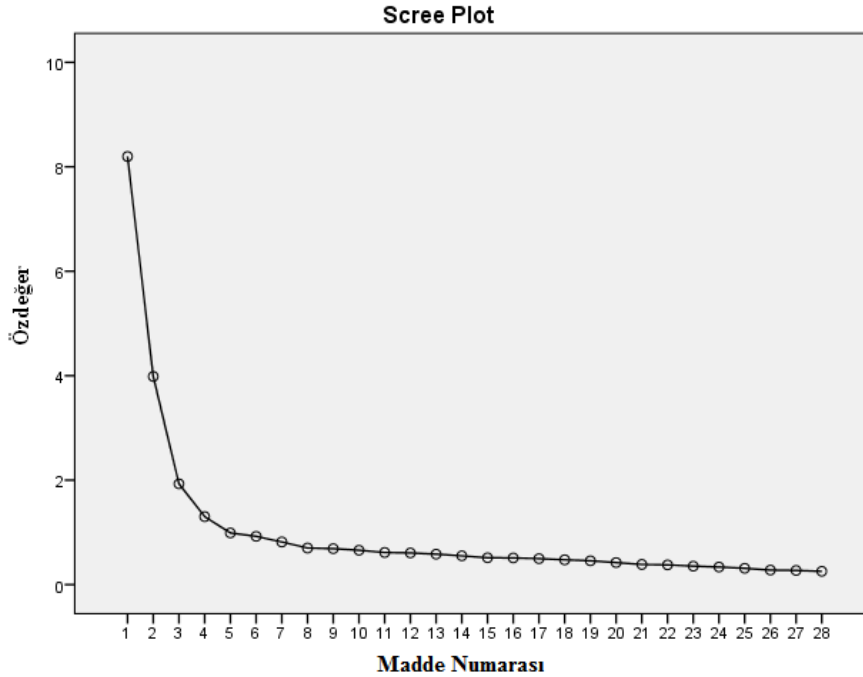
Bulgular

Madde Analizleri

Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi Ölçeğinin yapı geçerliğini test etmek için 1050 öğretmenden elde edilen veriler ilk önce ikiye bölünmüş ve 575 kişi üzerinden madde analizleri yapılmıştır. Havuzda yer alan 32 maddenin öncelikle madde toplam korelasyonlarına bakılmış ve korelasyon değeri 0.30'un altında (Tavşancıl, 2006) olan herhangi bir maddeye rastlanmamıştır. Ancak 11, 12, 31, 32. maddelerin birden fazla faktörde birbirine 0.10'dan daha az aralıkla yüklendiği görülmüş ve bu maddeler binişik olduğu için analizden

çıkarılmıştır. Daha sonra madde ayırt ediciliği test edilmiş ve tüm maddelerin $p=.00$ düzeyinde anlamlı farka sahip olduğu görülmüştür. Bu değerler sonucunda verilerle AFA yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin 28 maddesi faktör sayısı üç olacak biçimde temel bileşenler analizine alınmış ve varimax (25) eksen döndürmesi gerçekleştirilmiştir. AFA sonucunda ölçek 28 madde ve üç faktörlü yapıda oluşmuştur. Ölçeğe yönelik scree-plot grafiği de ölçeğin üç faktörlü yapısına yönelik kanıt sunmaktadır. Ölçeğin scree-plot grafiği Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Ölçeğin Scree-plot grafiği

Ölçeğin ilk boyutunu 10 maddeden oluşan, öz değeri 8.20 ve açıkladığı varyans %29.277 olan algılanan Muhafazakârlık (MUH) oluşturmuştur. Ölçeğin ikinci boyutu yine 10 maddeden oluşan, öz değeri 3.98 ve açıkladığı varyans %14.232 olan Liberalizmdir (LİB). Üçüncü boyut 8 maddeden oluşan, öz değeri 1.93 ve açıkladığı varyans %6.894 olan Eleştirel (EL) şeklindedir. Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi Ölçeğinin AFA sonucundaki toplam öz değeri 14.11, açıklanan toplam varyans %50.403’tür. Ölçeğin açıkladığı varyansın ölçtüğü niteliği yeterince açıkladığını göstermektedir. Sonuçta ölçek 28 madde ile üç faktörlü bir yapıda elde edilmiştir. Ölçekte ters kodlanacak madde yer almamaktadır. AFA’nın bulguları için Tablo 1 incelenebilir.

Yapı Geçerliliği

Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi Ölçeğinin madde analizleri bittikten sonra maddeler üzerinde Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Burada Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği katsayısı .92 ve Bartlett küresellik testi ($\chi^2 = 13226,115$ $p=.000$) katsayısı .00 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. KMO katsayısı, veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığını, veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğu hakkında bilgi vermektedir (Büyüköztürk, 2010). KMO değeri .90’larda ise mükemmel, .80’lerde çok iyi .50’nin altında ise zayıftır (Tavşancıl, 2006). Bu değerler örneklem sayısının yeterli ve veri yapısının faktör çıkarmaya uygun olduğunu göstermektedir. Ölçeğin birden fazla boyuttan meydana geldiği kuramsal olarak öngörüldüğünden faktör analizi sırasında veriler üzerinde dik döndürme

tekniklerinden Varimax rotasyon kullanılmıştır (Field, 2005; Şencan, 2005). AFA yapılırken her bir maddenin faktör yükünün .40 üzerinde olmasına ve farklı faktörlerdeki faktör yükü değeri arasında en az .10 fark bulunmasına (Büyüköztürk, 2010) ve faktör ortak varyansı (communalities) değerlerinin .30 üzerinde olmasına (Field, 2005) dikkat edilmiştir. İlk Faktör olan Muhafazakâr toplam varyansın %29,277'sini, ikinci faktör olan Liberal toplam varyansın %14,232'sini ve üçüncü faktör Eleştirel toplam varyansın %6,894'ünü açıklamaktadır. Açıklayıcı Faktör Analizinde tespit edilen 3 faktörün toplam varyansın %50,403'ünü açıkladığı tespit edilmiştir ki bu da sosyal bilimler için geçerli bir orandır (Büyüköztürk, 2010; Tavşancıl, 2006).

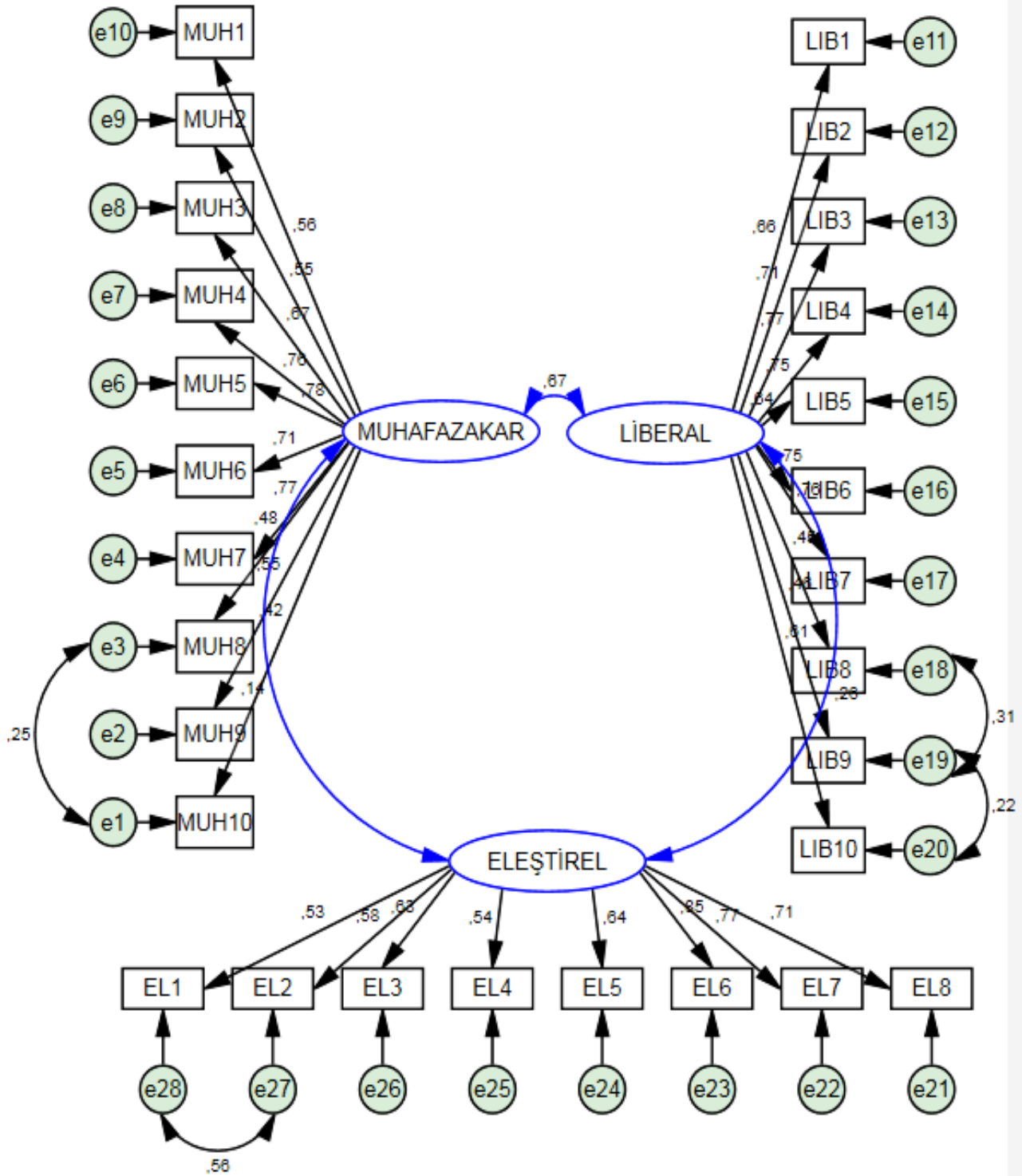
Tablo 1. Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi Ölçeği AFA Sonuçları Tablosu

Maddeler	Faktör	Faktörler		
	Varyansları	Muhafazakâr	Liberal	Eleştirel
M1	.39	,574		
M2	.36	,555		
M3	.53	,711		
M4	.60	,746		
M5	.63	,759		
M6	.55	,676		
M7	.62	,732		
M8	.36	,572		
M9	.38	,544		
M10	.34	,487		
Açıklanan Varyans: %29,277		Cronbach's Alpha Değeri: 0,849		
M13	.50		,674	
M14	.53		,685	
M15	.62		,703	
M16	.59		,737	
M17	.47		,638	
M18	.61		,756	
M19	.63		,752	
M20	.32		,444	
M21	.33		,480	
M22	.46		,648	
Açıklanan Varyans: 14,232		Cronbach's Alpha Değeri: 0,873		
M23	.51			,709
M24	.57			,751
M25	.50			,617
M26	.44			,658
M27	.47			,657
M28	.66			,802
M29	.62			,781
M30	.54			,651
Açıklanan Varyans: %6,894		Cronbach's Alpha Değeri: 0,863		

Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ikinci çalışma grubundan toplanan (n=575) verilerin AFA sonucunda elde edilen 28 madde ve üç faktörden oluşan yapıyı doğrulayıp doğrulamadığını test etmek için uygulanmıştır. Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi Ölçeğinin DFA modeli Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi Ölçeğine ait DFA Modeli

Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi Ölçeğinin 28 madde ve üç faktörden oluşan yapısı Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yoluyla test edilmiştir. DFA ile öncelikle 28 madde ve üç faktörden oluşan modelin uyum indeksleri incelenmiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi neticesinde hesap edilen χ^2 değerinin anlamlı olması kuramsal olarak kurgulanan modelin veriler tarafından doğrulanmadığının göstergesi olarak kabul edilir. Ancak; χ^2 değeri örneklem büyüklüğüne oldukça duyarlı bir istatistik olup, örneklemdeki katılımcı sayısı fazla olduğunda pratikte anlamlı olmayan χ^2 değerleri istatistiksel olarak anlamlı çıkabilmektedir (Byrne, 2010; İlhan ve Çetin, 2014; Kline, 2011). Bu nedenle, kuramsal olarak kurgulanan modelin veriler tarafından doğrulanıp doğrulanmadığına dair en son bir karara varmadan önce, χ^2 değerinin örneklem büyüklüğüne göre standardize edilmiş değerine ve diğer uyum indekslerine bakılması gerekmektedir (Hu ve Bentler, 1999). Doğrulayıcı Faktör Analizinde test edilen modelin yeterliliğini ortaya çıkarmak üzere birden çok uyum indeksi kullanılmaktadır. Bu çalışmada, yapılan DFA için Ki-Kare Uyum Testi (Chi-Square Goodness), iyilik uyum indeksi (Goodness of Fit Index, GFI), düzeltilmiş iyilik uyum indeksi (Adjustment Goodness of Fit Index, AGFI), karşılaştırmalı uyum indeksi (Comparative Fit Index, CFI) ele alınmıştır. Ayrıca, normlaştırılmış uyum indeksi (NFI), fazlalık uyum indeksi (Incremental Fit Index, IFI), tahmin hatalarının ortalamasının karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) hesaplanmıştır. Son olarak, standartlaştırılmış hata kareleri ortalamasının karekökü (Standardized Root Mean Square Residual, SRMR), sıkı normlaştırılmış uyum indeksi (Parsimony Normed Fit Index, PNFI) ve sıkı iyilik uyum indeksi (Parsimony Goodness of Fit Index, PGFI) incelenmiştir. Bu uyum iyiliği göstergeleri Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 2. Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi Ölçeğinin Uyum İndeksleri

Uyum indeksleri	Mükemmel uyum	Kabul edilebilir uyum	Model Sonuçları	Durum
χ^2 / df	$0 \leq \chi^2 \leq 3sd$	$4 \leq \chi^2 \leq 5sd$	4,815	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	$RMSEA \leq 0.05$	$0.06 \leq RMSEA \leq .08$	0,060	Kabul edilebilir uyum
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI \leq 0.95$	0.90	Kabul edilebilir uyum
GFI	$0.95 \leq GFI$	$0.85 \leq GFI \leq 0.89$	0.89	Kabul edilebilir uyum
AGFI	$0.90 \leq AGFI$	$0.85 \leq AGFI \leq 0.89$	0.87	Kabul edilebilir uyum
IFI	$0.95 \leq IFI$	$0.90 \leq IFI \leq 0.94$	0.90	Kabul edilebilir uyum
SRMR	$SRMR \leq 0.05$	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	0.06	Kabul edilebilir uyum
NFI	$.95 \leq NFI \leq 1.00$	$.90 \leq NFI \leq .95$.91	Kabul edilebilir uyum
PNFI	$.95 \leq PNFI \leq 1.00$	$.50 \leq PNFI \leq .95$.80	Kabul edilebilir uyum

Modele ilişkin uyum iyiliği göstergelerine bakıldığında değerlerin kabul edilebilir aralık içerisinde olduğu görülmektedir (χ^2/sd 4,815, RMSEA = .060 (LO = .057, HI = .06), CFI = .90, GFI = .89, AGFI = .87, IFI = .90, SRMR = .0682, NFI = .91, PNFI = .80). Modele ilişkin uyum iyiliği indeksi göstergeleri değerlendirildikten sonra modelde bulunan yollar ve modele ilişkin parametre tahminleri ele alınmıştır. Yapısal modele ilişkin elde edilen standartlaştırılmamış ve standartlaştırılmış regresyon katsayılarını ve C.R. (t) değerlerini içeren parametre tahminleri Tablo 3’te verilmektedir:

Tablo 3. Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi Ölçeğinin Ait Standartlaştırılmış Regresyon ve t Değerleri

Faktör	Maddeler	Standartlaştırılmış Faktör Yükleri (λ_i)	R ²	Standart Hata	t değeri	p değeri
MUHAF AZAKÂ R	MUH1	.562	0,32	.063	11,563	0.000
	MUH2	.552	0,30	.067	11,472	0.000
	MUH3	.672	0,45	.080	12,431	0.000
	MUH4	.755	0,57	.083	12,922	0.000
	MUH5	.779	0,61	.093	13,045	0.000
	MUH6	.715	0,51	.097	12,698	0.000
	MUH7	.773	0,60	.080	13,016	0.000
	MUH8	.481	0,23	.090	12,354	0.000
	MUH9	.554	0,31	.082	11,483	0.000
	MUH10	.415	0,17	.081	12,063	0.000
LİBERA L	LIB1	.657	0,43	.038	20,541	0.000
	LIB2	.708	0,50	.040	20,039	0.000
	LIB3	.773	0,60	.041	21,540	0.000
	LIB4	.747	0,56	.040	20,963	0.000
	LIB5	.644	0,41	.055	18,483	0.000
	LIB6	.746	0,56	.043	20,927	0.000
	LIB7	.759	0,58	.040	21,231	0.000
	LIB8	.454	0,21	.058	13,474	0.000
	LIB9	.458	0,21	.059	13,579	0.000
	LIB10	.606	0,37	.046	17,515	0.000
ELEŞETİ REL	EL1	.526	0,28	.062	15,784	0.000
	EL2	.578	0,33	.056	17,326	0.000
	EL3	.630	0,40	.045	18,817	0.000
	EL4	.540	0,29	.058	16,210	0.000
	EL5	.637	0,41	.051	19,016	0.000
	EL6	.546	0,30	.056	24,582	0.000
	EL7	.766	0,59	.059	22,638	0.000
	EL8	.707	0,50	.057	21,541	0.000

Tablo 3'e bakıldığında **Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi** ölçeğine ait standartlaştırılmış regresyon ve t değerleri görülmektedir. Üç faktörlü ve 28 maddeli yapıyı meydana getiren maddelerin yük değerlerinin 0.41 ile 0.78 arasında değiştiği görülmektedir. Her bir maddenin madde yük değerinin kabul edilebilir aralıkta (0.40 ve üzeri) olduğu ve p değerlerinin anlamlı olduğu görülmektedir.

Ölçüt Geçerliği

Ölçüt geçerliği için tablet **Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi ölçeğinin** toplam puanı ile üç faktörün birbirleri içindeki tek tek korelasyon katsayıları incelenmiştir.

Tablo 4: Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi Ölçeği Faktörler Arası Korelasyon Değerleri

Değişkenler	MUH	LİB	EL	TOP
Muhafazakâr	1	0,602**	0,153**	0,716**
Liberal		1	0,239**	0,776**
Eleştirel			1	0,721**
TOPLAM				1

n =1050, **p*<.05, ** *p*<.01

Ölçeğin toplam puanı ile üç faktör arasındaki korelasyon değerlerinin yüksek düzeyde olduğu ve bu değerler arasında 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçeğin faktörleri arasındaki korelasyon katsayıları 0.15 ile 0.60 arasında değiştiği ve yine bu değerler arasında 0.01 düzeyinde anlamlı ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Korelasyon katsayısına yönelik bulgular ölçeği oluşturan faktörlerin uyumlu ve ilişkili olduğunu göstermektedir.

Güvenirlğe Yönelik Bulgular

Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi ölçeğinin güvenirliğine ilişkin Cronbach's Alpha değeri hesaplanmıştır. Ölçeğin 28 maddesi için toplam iç tutarlılık katsayısı 0.883 olarak hesaplanmıştır. MUH faktörünün iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach's Alpha değeri 0.849; LIB faktörünün 0.873; EL faktörünün 0.863 olarak ortaya çıkmıştır. **Vatandaşlık Eğitimi İdeolojisi ölçeğinin genelinde ve alt faktörlerde** 0.60'tan daha fazla olması güvenirlik açısından kanıt sunmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı Knowles (2018; 2019) tarafından geliştirilen vatandaşlık eğitimi ideolojileri ölçeğinin Türkçeye uyarlamasını gerçekleştirmektir. Vatandaşlık eğitimi ideolojileri ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarından elde edilen bulgular, vatandaşlık eğitimi ideolojileri ölçeğinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık eğitimi ideolojilerini belirlemek için geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçmek amacıyla kullanılabilceğini göstermektedir. Orijinal ölçeğin açımlayıcı (EFA-exploratory factor analysis) sonuçları incelendiğinde maddelerin yüklenme değerleri muhafazakar vatandaşlık alt boyutunda .540 ile .639; liberal vatandaşlık alt boyutunda .488-.604; eleştirel vatandaşlık alt boyutunda ise .490-.782'dir. Açıklanan varyans değerleri ise muhafazakâr vatandaşlık alt boyutunda % 29; liberal vatandaşlık alt boyutunda % 12,20; eleştirel vatandaşlık alt boyutunda ise .% 58,7 olarak görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi (CFA-confirmatory factor analysis) sonucunda ana kütledeki yaklaşık uyumun bir ölçüsü olan RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation) değeri. 052, uyum iyilik indeksi SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) .064 ve değişkenler arasında hiçbir ilişkinin olmadığını varsayarak kurulan modelin yokluk modelinden farkını veren CFI (Comparative Fit Index) .918 bulunmuştur. Cronbach alpha değeri ise .893'tür. Muhafazakârlık vatandaşlık ideolojisi alt boyutunun Cronbach alpha değeri .838, liberal vatandaşlık ideolojisi alt ölçeğinin .818, eleştirel vatandaşlık ideolojisi alt ölçeğinin ise .893'tür.

Ölçek uyarlama sürecinde ölçeğin dilsel uyumluluğu yabancı dil uzmanları tarafından incelenerek uygun bulunduktan sonra ölçek 1050 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanarak istatistiksel analizleri gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam açıklanan varyansın % 50,403 olduğu görülmektedir. Ölçek maddelerinin faktör yükleri .444

ile .802 arasında hesaplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum indeksleri incelendiğinde ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranının 4,815 olduğu görülmüştür. Diğer uyum indeksleri ise RMSEA= 0,060, SRMR=0,06, GFI= 0.89 NFI= .91, CFI=0.90 ve IFI=0.90 olarak bulunmuştur (Hu ve Bentler, 1999; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003; Sun, 2005). Ölçeğin güvenirlik çalışmasında elde edilen Cronbach alfa katsayısı 0.883 olarak hesaplanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Türkçeye uyarlanan 28 maddelik ölçek, üç boyuttan oluşarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin muhafazakâr, liberal ve eleştirel vatandaşlık eğitimi anlayışlarını belirlemeye yönelik bir ölçme aracı olduğu kanıtlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Abowitz, K. N. & Harnish, J. (2006). Contemporary discourses of citizenship. *Review of Educational Research*, 76 (4). 653-690.
- Alkın, S. (2007). *İngiltere ve Türkiye'de ilköğretim programlarındaki vatandaşlık eğitiminin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Althusser, L. (1994). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (Y. Alp & M. Özışık, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Alviar-Martin, T. (2010). Reconciling multiple conceptions of citizenship international school teachers' beliefs and practice. *The Journal of Education*. 191 (3). 39-49.
- Bakioğlu, A. & Kurt, T. (2009). *Öğretmenlerin demokrasi vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 29, 13-39.
- Banks, J.A. (2007). *Educating Citizens In A Multicultural Society*, New York, NY: Teachers College Press.
- Barr, R. , L. J. Barth, & S. S. Shermis (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası*. (Çev.Ed. C. Dönmez). Ankara: Pegem Akademi.
- Bektaş-Öztaşkın, Ö. (2016). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. R. Turan ve T. Yıldırım (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde. S.(1-34). Ankara: Pegem Akademi.
- Bell, D. (2013). *İdeolojinin Sonu: Ellilerdeki Siyasal Fikirlerin Tükenişine Dair*. Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Berktaş, F. (2009). Liberalizm: tek bir pozisyona indirgemesi olanaksız bir ideoloji. B. Örs (Ed.), *19. Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler* (s. 47-106). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications and programming*. New York, NY: Taylor and Francis Group.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemAkademi
- Carlson, D. (2006). Are We Making Progress? Ideology and Curriculum in the Age of No Child Left Behind. L. Weis, C. McCarthy, ve G. Dimitriadis içinde, *Ideology, Curriculum, and the New Sociology of Education* (s. 91-114). NewYork: Routledge.
- Carr, W. (1991). Education for citizenship. *British Journal of Education Studies*. (39) 4, 373-385. DOI: [10.1080/00071005.1991.9973898](https://doi.org/10.1080/00071005.1991.9973898)
- Castro, A. J. (2013) What makes a citizen? Critical and multicultural citizenship and preservice teachers' understanding of citizenship skills, *Theory & Research in Social Education*, 38, 189-203, doi.org/10.1016/j.jssr.2014.02.006
- Castro, A. J. (2014) The role of teacher education in preparing teachers for critical multicultural citizenship, *The Journal of Social Studies Research*, 41(2), 219-246, DOI: [10.1080/00933104.2013.783522](https://doi.org/10.1080/00933104.2013.783522)
- Chappell, D. (2010) Training Americans: Ideology, Performance, and Social Studies Textbooks, *Theory & Research in Social Education*, 38 (2), 248-269, DOI:[10.1080/00933104.2010.10473424](https://doi.org/10.1080/00933104.2010.10473424)
- DeLeon, A. P. (2008) Are we simulating the status quo? Ideology and social studies simulations, *Theory & Research in Social Education*, 36(3), 256-277, DOI:[10.1080/00933104.2008.10473375](https://doi.org/10.1080/00933104.2008.10473375)
- DeVellis, R. F. (2012). *Scale development: Theory and applications* (3rd ed.). California: Sage.
- Dijk, T.A.V. (2019). *İdeoloji: Multidisipliner Bir Yaklaşım*. Ankara: Hece Yayınları. *Contemporary Political Ideologies* (s. 1-22). London: Pinter Publishers.

- Eagleton, T. (2011). *İdeoloji*. (M. Özcan, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eatwell, R. (1993). Ideologies: approach and trends. R. Eatwell & A. Wright (Ed.), *Contemporary political ideologies* içinde (s. 1-22). London: Pinter Publishers.
- Egüz, Ş. (2019). Vatandaşlık Eğitiminde Öğretmen Rolü Ve Öğretmen Yetiştirme. C. Öztürk, Z. İbrahimoglu ve G. Yıldırım (Ed.). *Kuramsal temeller ve Güncel tartışmalar ışığında 21. Yüzyılda Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi* içinde. s.(383-405). Ankara: Pegem Akademi.
- Ekici, Ö. (2018). *Ortaokullarda vatandaşlık eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Elkatmış, M. (2013). 1998 vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programı ile 2010 vatandaşlık ve demokrasi eğitimi programlarının karşılaştırılması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (3), 59-74
- Ersoy, A. F. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının etkin vatandaşlık deneyimleri: sivil toplum kuruluşları örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 47 (2). 65-88.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. ABD: SAGE.
- Gainous, J. & Martens, A. M. (2016): Civic education: do liberals do it better?, *Journal of Political Ideologies*, DOI: 10.1080/13569317.2016.1205965
- Güler, E. Z. (2009). Muhafazakârlık: kadim geleneğin savunusundan faydacılığa. B. Örs (Ed.), *19. Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler* (s. 115-162). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gündüz, M. & Gündüz, F. (2007). *Yurttaşlık Bilinci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güven, S. (2010). İlköğretim birinci kademedeki vatandaşlık eğitimi üzerine bir durum çalışması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın Kısa Tarihi*. (Çev.M. D. Üst). Ankara: İmge Yayınları.
- Heywood, A. (2012). *Siyasetin Temel Kavramları*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Heywood, A. (2014). *Siyasi İdeolojiler*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Hu, L. & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
- İlhan, M. & Çetin, B. (2014). Sınıf Değerlendirme Atmosferi Ölçeği'nin (SDAÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, *Eğitim ve Bilim*, 39 (176), 31-50
- Jenks, C. (1993). *Culture*. London and New York: Routledge.
- Johnson, L. & Morris, P. (2010). Towards a framework for critical citizenship education, *The Curriculum Journal*, 21(1), 77-96, DOI: 10.1080/09585170903560444
- Johnson, L. & Morris, P. (2012). Critical citizenship education in England and France: a comparative analysis. *Comparative Education*. 48 (3). 283-301. dx.doi.org/10.1080/03050068.2011.588885
- Kaya, A. (2005). Avrupa Birliği bütünleşme sürecinde yurttaşlık, çokkültürcülük ve azınlık tartışmaları: Bir arada yaşamın siyaseti. (Editör: Ayhan Kaya ve Turgut Tarhanlı). *Türkiye'de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecinde Yurttaşlık ve Azınlık Tartışmaları*. İstanbul: Tesev, 5-26.
- Kerr, D. (1999). Citizenship education: An international comparison. *An International Review of Curriculum and Assessment Frameworks*. London: QCA.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Knight-Abowitz, K., & Harnish, J. (2006). Contemporary discourses on citizenship. *Review of Educational Research*, 76, 653–690. doi:10.3102/00346543076004653

- Knowles, R. T. (2018) Teaching Who You Are: Connecting Teachers' Civic Education Ideology to Instructional Strategies, *Theory & Research in Social Education*, 46:1, 68-109, DOI: 10.1080/00933104.2017.1356776
- Knowles, R. T. & Castro, A. J. (2019). The implications of ideology on teachers' emphasized civic behavior in the classroom. *Teaching and Teacher Education*, 77, 226–239. DOI:10.1016/j.tate.2018.10.009
- Knowles, R. T. (2019). Ideology in the schools: Developing the teacher's Civic Education Ideology Scale within the United States. *Education, Citizenship and Social Justice*. 14 (3) 260-278 DOI: doi.10.1177/1746197918800664
- Mardin, Ş. (2012). *İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Maynard, J. L. (2013). A map of the field of ideological analysis. *Journal of Political Ideologies*, 18(3), 299-327.
- McClellan, D. (2012). *İdeoloji*. (B. Yıldırım, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Meighan, R. & Brown, C. (2012). Locations of learning and ideologies of education: some issues raised by a study of education otherwise. L. Barton, R. Meighan, & S. Walker (Ed.), *Schooling, ideology and the curriculum* içinde (s. 131-151). NewYork: Routledge.
- Leming, J. S. (1992). Ideological perspectives within the social studies profession: An empirical examination of the "two cultures" thesis. *Theory and Research in Social Education*. XX (3). 293-312.
- Osler A. & Starkey, H. (2001). Citizenship education and national identities in France and England: Inclusive or exclusive? *Oxford Review of Education*, 27(2), 287- 305.
- Öntaş, T. (2014a). *Özel öğretim kurumundaki sınıf öğretmenlerinin milli eğitim ideolojisini yeniden üretme pratiklerinin okul etnografyasıyla incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öntaş, T. (2014b). Endoktrinasyon sürecinde sosyal bilgiler eğitimi ve ideolojinin yeniden üretimi. Presented at the Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu III, Ankara: USBES.
- Öntaş, T. (2014c). Özel öğretim kurumlarında ideolojik analizin boyutları. Presented at the I. Eğitim Kongresi, Antalya.
- Öntaş, T. (2016). İdeolojinin kültürel yorumu olarak değerler ve bir değerler ideolojisi olarak muhafazakârlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 14 (31). 159-185.
- Özbek, S. (2011). *İdeoloji kuramları*. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Safran M. (2011). Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler eğitimi. Bayram Tay, Adem Öcal (Ed.), (2. Baskı) içinde s. 2-18, Ankara: Pegem Akademi.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research*, 8(2), 23–74.
- Sun, J. (2005). Assessing goodness of fit in confirmatory factor analysis. . *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 37, 240-256.
- Şencan, H. (2005). Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik. Ankara: Seçkin Yay.
- Şiraz, F. (2020). *Politik bir metin olarak sosyal bilgiler öğretim programlarını vatandaşlık eğitimi bağlamında anlama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yay.
- Varol, S. F. (2016). Temsil, ideoloji ve kimlik. İstanbul: Varlık Yayınları.

- Yıldırım, Y. (2019). *Okul dışı etkinlik temelli değerler eğitimi programının öğrencilerin etkin vatandaşlık değerlerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz, K. (2013). İlköğretim öğrencilerinin vatandaşlık eğitimi ile ilgili temel kavramlara ilişkin algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (1), 453-463.
- Yiğit, E. Ö. (2019). Vatandaşlık: Felsefi, İdeolojik ve Tarihsel Temelleri. C. Öztürk, Z. İbrahimoglu ve G. Yıldırım (Ed.). *Kuramsal Temeller ve Güncel Tartışmalar Işığında 21. Yüzyılda Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi içinde*. S.(11-34). Ankara: Pegem Akademi.
- Zaman, H. (2006). *Teachers' perception of citizenship education: a comparative study*. Unpublished Ph. D Thesis. University of Pittsburgh, USA.

Atf için/Please cite as:

Öntaş, T., Çoban, O. & Atmaca, T. (2020). Vatandaşlık Eğitimi İdeolojileri Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 1-20.